

CZU: 314.743

MIGRAȚIA DE REVENIRE – OBIECTIV AL POLITICII MIGRAȚIONISTE A REPUBLICII MOLDOVA

BRANAȘCO Natalia, dr., conf. univ., USARB

FILIP Nelly, dr., conf. univ., ASEM

Abstract: Stimulating the return migration of migrant workers is a strategic goal of migration policy promoted by countries facing enormous waves of departures abroad labor. Theoretical and empirical literature on migration from countries in course of developing has assessed the possibility of countries of origin to benefit from international labor migration. In this context were outlined three ways: the return migration, remittances and incentives. The national strategy on migration and asylum for 2011-2020 includes a compartment for returning migrants, as people often face problems returning socioeconomic reintegration which is why it's necessary to create a favorable environment for adaptation of former migrants. Thus facilitating the reintegration of returning migrant workers and their economic, social, etc. is the first objective of this point. To achieve this objective was developed an action plan on stimulating the return and reintegration of Moldovan migrant workers 2012-2014.

Keywords: international labor migration, migrants, circular migration, return migration, migration policy.

Migrația în contextul securității naționale devine una dintre cele mai actuale probleme ale politicii de stat din majoritatea țărilor lumii, cauzele fiind diferite, de la excedentul de migranți până la necesitatea soluționării dezechilibrului demografic prin intermediul fluxurilor migraționiste. Asigurarea securității este posibilă prin elaborarea unor politici eficiente, inclusiv a politicii migraționiste, realizarea lor bazându-se pe consolidarea socială, susținerea scopurilor și acțiunilor guvernamentale de către societate, deoarece securitatea nu poate exista izolat, ea fiind corelată cu viața individului, a societății și a statului. Specificul politicii migraționiste constă în faptul că acestea are tangențe atât cu problemele politicilor economice, cât și cu cultura, tradițiile și identitatea societății. Politica migraționistă este un proces de concordanță a intereselor statului în domeniul reglementării migrației cu interesele migranților, ale societății, ale elitelor economice și politice, ale partidelor și instituțiilor sociale.

Pentru Republica Moldova necesitatea unei politici migraționiste adecvate situației actuale este imperativă, iar guvernul a conștientizat faptul că reglementarea migrației forței de muncă depinde de rezolvarea problemelor de eradicare a sărăciei, sporirea ocupării forței de muncă, creșterea potențialului socioeconomic al țării și a bunăstării cetățenilor. Politica migraționistă începe să fie analizată în contextul politicilor sociale, în logica subordonării politicii migraționiste priorităților naționale și corelației cu perspectivele de dezvoltare ale țării. În același context, suntem de opinia că politica migraționistă a Republicii Moldova trebuie să conțină deziderate privind realizarea scopurilor economice, sociale și strategice în reglementarea migrației forței de muncă. Unul dintre scopurile sociale prioritare ale gestiunii migrației în cazul țării noastre este asigurarea securității lucrătorilor migranți, prin încheierea acordurilor bilaterale cu țările în care s-au stabilit migranții moldoveni în vederea acordării acestor migranți a drepturilor de dobândire a asigurării cu pensii și a altor beneficii sociale, în cazul migrației circulare și al migrației de revenire.

Evidențiem faptul că un scop strategic a politicii migraționiste constă în încurajarea migrației circulare, prin care pot fi ameliorate și consecințele demografice negative, mai ales reducerea populației țării. Drept căi de optimizare sunt recunoscute astfel de acțiuni cum sunt îmbunătățirea comunicării sociale, economice, politice și culturale la toate nivelurile între țările de origine și cele de destinație, optimizarea fluxurilor de informații cu privire la piața muncii din țările-gazdă ale migranților din Republica Moldova, astfel încât ei să cunoască ofertele, condițiile de muncă și aplicarea mecanismelor de cooperare internațională între țările de origine și cele de destinație ale migranților, iar migrația nereglementată și munca la negru să fie eliminate [1].

În ultimii ani, migrația circulară a fost promovată în cercurile internaționale ca o soluție la multiplele probleme persistente și greu de rezolvat ale migrației internaționale. Acest lucru se accentuează în contextul discursului migrație – dezvoltare, în care se susține că migrația circulară este generatoare de triple beneficii – și pentru țările de origine, și pentru țările de destinație, și pentru migrant.

În Republica Moldova, migrația circulară se evidențiază tot mai pregnant în ultimele două decenii. În conformitate cu datele Anchetei Forței de Muncă, în perioada 2007-2016, circa 300 de mii de cetățeni moldoveni se aflau la muncă peste hotare, dintre care majoritatea sunt bărbați.

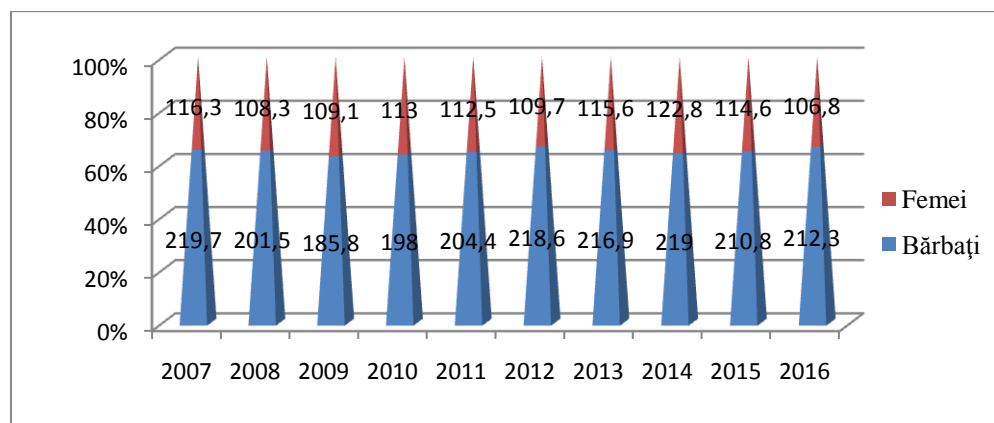

Figura 1. Migrația circulară/temporară a forței de muncă pentru anii 2007-2016

Sursa: elaborat de autor după sursa 5

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ
**ASIGURAREA VIABILITĂȚII ECONOMICO-MANAGERIALE PENTRU DEZVOLTAREA DURABILĂ A ECONOMIEI
REGIONALE ÎN CONDIȚIILE INTEGRĂRII ÎN UE**

Cu toate că există opinii că volumul migrației din Republica Moldova s-a redus, totuși studiile efectuate confirmă tendința de creștere a numărului de migranți și chiar prognoze de creștere în viitorul apropiat. În același timp, se constată că migrația pe termen lung este tot mai preferată de tineri. O tendință nouă în rândul migranților moldoveni este că ei manifestă un interes tot mai mare pentru țările din nordul Europei.

Pornind de la beneficiile migrației circulare, considerăm că statele implicate în procesul migrației externe a forței de muncă (în etapa actuală, practic majoritatea statelor lumii) trebuie să întreprindă mai multe măsuri pentru extinderea programelor de migrație circulară, tratându-le în calitate de măsuri de extindere a canalelor legale de migrație pentru lucrătorii cu calificări joase, medii și înalte din țările în curs de dezvoltare. Însă cea mai sustenabilă soluție în vederea sprijinirii migrației circulare, în opinia noastră, ar fi tratarea acesteia din perspectiva teoriei sistemelor și reglementarea întregului proces migrator începând de la etapa premigrațională, plecare, sosire/primire, ședere, întoarcere și reintegrare.

Stimularea migrației de revenire a muncitorilor migranți este un alt scop strategic al politicii migraționiste promovate de către țările care se confruntă cu valuri enorme de plecări peste hotare ale forței de muncă. Literatura teoretică și empirică privind migrația din țările în curs de dezvoltate a evaluat posibilitatea țărilor de origine de a obține beneficii în urma migrației internaționale a forței de muncă. În acest sens, au fost subliniate trei modalități: migrația de revenire, remitențele și stimulentele. Migrația de revenire este, probabil, aspectul ciclului de migrare care până în prezent s-a bucurat de cea mai mică atenție, și aceasta deoarece cele mai multe resurse de cercetare se află în țările foarte dezvoltate, în timp ce majoritatea repatriaților se întorc în țările în curs de dezvoltare. Acest lucru este cu atât mai regretabil, cu cât percepțiile despre procesul de revenire și atitudinile față de migrația de return au un impact semnificativ asupra experienței emigranților întorși și a comunității de primire. Ca regulă generală, migranții reîntorși, considerați că și-au atins succesul financiar în străinătate, sunt priviți favorabil și pot dobândi chiar statutul de model. Pe de altă parte, cei care revin acasă din cauza unor încercări eșuate de obținere a unui loc de muncă sau de ședere în străinătate pot avea senzația că și-au dezamăgit familia și prietenii. Percepțiile sunt nuanțate în continuare, în funcție de faptul dacă întoarcerea a fost voluntară sau involuntară [1].

În Republica Moldova, de asemenea, se atestă migrația de revenire. Rezultatele studiului desfășurat în anul 2012 de către organizațiile IASCI și CIVIS reflectă o tendință de întoarcere, circa 44 mii de migranți au revenit permanent acasă, primele trei țări din care revin mai mulți migranți sunt Federația Rusă (49%), Italia (15%) și Israel (12%). De asemenea, s-a determinat că cea mai puternică intenție de a reveni o au migranții cu vârste mai mari, persoanele care au lăsat familia în țară și cei care au economisit suma necesară, e mai mare probabilitatea ca să revină persoanele care lucrează în agricultură, construcții și îngrijire la domiciliu, și cei care au un grad de ocupare mai scăzut. În acest context, evidențiem faptul că cetățenii reveniți aduc în țară capital financiar, noi aptitudini și experiențe, contacte personale din alte țări. În același timp, rezultatele sondajului determină două tendințe contradictorii: creșterea numărului de migranți care revin și reducerea numărului de migranți care au intenția de a reveni, mai ales din țările Uniunii Europene [2].

Factorul cel mai important ce determină revenirea migranților este acumularea economiilor necesare, dar menționăm și influența climatului investițional și posibilităților de angajare la muncă. În același timp, evidențiem existența unor factori care pot să reducă intenția de revenire a migranților, precum nerealizarea obiectivelor de către migrant, posibilitatea de reîntregire a familiei și îmbunătățirea statutului social-economic în țara gazdă. Sondajul efectuat determină o tendință de reducere a intenției de revenire de la 71% la 59%, pe când procesul de reunificare a familiei se amplifică, mai ales în țările Uniunii Europene. Un alt rezultat alarmant este faptul că migranții tineri au un nivel înalt al intenției de migrare pe termen lung și sunt cel mai puțin predispuși să revină cu traiul permanent. Astfel, aceste rezultate confirmă datele existente despre îmbătrânirea populației și reducerea numărului de persoane economic active din Republica Moldova [2].

Migranții moldoveni continuă să remită mai mulți bani, în comparație cu migranții din alte țări, suma anuală medie a remitențelor în 2012 a fost 3 556 Euro per familie, ceea ce reprezintă 21% din venitul net. Obiectivele principale de economisire sunt procurarea sau repararea locuinței, inițierea afacerilor, educația copiilor și asigurarea pensiei. Dar, estimările evidențiază o descreștere a interesului de a procura imobil ca o modalitate de investiții, fapt ce poate fi explicat și prin gradul redus al intenției de revenire. O tendință importantă, determinată în urma studiului este faptul că are loc majorarea nivelului de economisire în scopul realizării investițiilor în afaceri (36%). Din cauza că migranții din țările Uniunii Europene și-au redus intenția de a reveni în țară, se accentuează și micșorarea interesului investițional de la 60% în 2009 la 37% în 2012, astfel se poate afirma că se atestă o relație de cauzalitate dintre intenția de revenire și comportamentul investițional al migranților. Domeniile principale în care investesc migranții reveniți sunt comerțul, agricultura, construcțiile și serviciile. În anul 2012 doar 6% din totalul volumului de remitențe a fost alocat pentru investiții în afaceri, cu toate acestea 48% sunt foarte interesați să inițieze o afacere în comunitatea lor, chiar și unii dintre migranții care nu au intenția de a reveni (37%) ar dori să investească în țara de origine [2].

Generalizând literatura consultată, constatăm că reîntoarcerea emigranților pe piața națională a muncii are o serie de efecte benefice:

- contribuie la creșterea performanțelor economice;
- stimulează absorbția progresului tehnologic;
- promovează relații de muncă moderne, de competiție;
- contribuie la dezvoltarea unei culturi a muncii compatibile cu cea vest-europeană și americană;
- impulsionează deschiderea și dezvoltarea firmelor transnaționale;
- impulsionează dezvoltarea activităților sociale transnaționale;
- favorizează diseminarea atitudinilor antreprenoriale [1].

Pe lângă acestea, odată cu intensificarea fluxurilor migranților de revenire, sporește și atitudinea prodemocratică a populației. În contextul beneficiilor enumerate, conducerea Republicii Moldova ar trebui să pună accent pe încurajarea întoarcerii migranților moldoveni. În acest scop, se impune îmbunătățirea în primul rând a mediului antreprenorial din țară, deoarece e puțin probabil ca emigranții să revină la salariile autohtone. În acest mod, în primul rând s-ar putea motiva reîntoarcerea migranților, un capital uman îmbogățit cu noi cunoștințe și experiențe, și în al doilea rând s-ar reduce emigrația tinerilor din țară.

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ
**ASIGURAREA VIABILITĂȚII ECONOMICO-MANAGERIALE PENTRU DEZVOLTAREA DURABILĂ A ECONOMIEI
REGIONALE ÎN CONDIȚIILE INTEGRĂRII ÎN UE**

Strategia națională în domeniul migrației și azilului pentru anii 2011-2020 include un compartiment destinat revenirii migranților, deoarece deseori persoanele revenite se confruntă cu probleme de reintegrare socioeconomică, de aceea sunt necesare crearea mediului favorabil pentru adaptarea foștilor migranți. Astfel, facilitarea revenirii lucrătorilor migranți și reintegrării lor economice, sociale etc. este obiectivul nr. 1 din acest punct. În vederea realizării acestui obiectiv a fost elaborat Planul de acțiuni privind stimularea reîntoarcerii și reintegrării lucrătorilor migranți moldoveni pentru anii 2012-2014. Menționăm aici Programul PARE 1+1, pus în aplicare de guvern în anul 2010, ce are ca obiectiv redirecționarea potențialului uman și financiar al migranților moldoveni în dezvoltarea durabilă a țării, prin încurajarea creării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii de către muncitorii migranți și beneficiarii de remitențe. Acest program funcționează în baza regulii 1+1, astfel încât la fiecare leu investit din remitențe va fi adăugat un leu grant din cadrul programului, dar nu mai mult de 200 mii de lei, de asemenea în cadrul programului sunt organizate cursuri de instruire antreprenorială, inclusiv elaborarea business planurilor, asistarea gratuită a antreprenorilor la inițierea afacerii și post-creare afacerilor. De exemplu, în anul 2015 **a fost aprobată finanțarea a 98 de proiecte în sumă totală de 19 milioane lei**, 53 dintre solicitări au venit de la migranții reveniți, iar 45 au fost create de rudele acestora. Din numărul total de întreprinderi 62% activează în sectorul agricol, 10% în industria prelucrătoare, iar în sectorul serviciilor – 28%. Astfel, în perioada 2010-2015, 614 moldoveni au primit finanțare nerambursabilă pentru dezvoltarea afacerilor proprii, în valoare de circa 133 de milioane de lei. În același timp, investițiile efectuate de beneficiarii programului au depășit 350 de milioane de lei, astfel încât la fiecare leu investit de stat în economie au fost atrași 2,6 lei din remitențe [4].

Reieșind din experiența altor state, evidențiem unele instrumente de stimulare a investirii remitențelor, care ar putea fi utilizate în perspectivă și în Republica Moldova. În primul rând, este necesar de încurajat deschiderea depozitelor bancare de către migranți, ceea ce ar spori ulterior posibilitățile de creditare din țară. În Israel, în acest domeniu, merită atenție emiterea de obligațiuni destinate diasporelor. Migranții, fiind motivați atât economic (prin dobândă), cât și moral (prin contribuția sa la dezvoltarea țării), procură aceste obligațiuni, fiind siguri că aceste resurse vor fi direcționate spre programe investiționale. Programul „Tres por Uno” a fost implementat în Mexic cu scopul motivării diasporei de a investi în infrastructura țării prin triplarea investițiilor sale (fiecare dolar investit de migranți este suplinit cu trei dolari veniți de la administrația publică locală, federală și centrală). Dar este evident faptul, că pentru atragerea masivă a remitențelor în țară se impune formarea culturii antreprenoriale în rândul populației și îmbunătățirea climatului investițional [1].

Prin urmare, condițiile actuale amplifică necesitatea promovării unor politici de gestionare a migrației flexibile, coerente și cuprinzătoare, având ca obiective principale sporirea beneficiilor procesului și protejarea migranților și a nevoilor acestora, dar care să conțină și măsuri de adaptare la situațiile de criză. În contextul actual, în cadrul politicilor de gestionare a migrației trebuie asigurate protejarea drepturilor migranților, facilitarea transferurilor de remitențe prin sistemul bancar, stimularea investirii remitențelor, asigurarea canalelor oficiale de migrație a forței de muncă, asistarea revenirii migranților prin reintegrarea lor în câmpul muncii și în societate.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Branașco, N. Migrația internațională a forței de muncă: tendințe și efecte social-economice. Chișinău: Tipografia „Primex Com”, 2015. 268 p.
2. Inovație în migrația circulară. Migrație și dezvoltare în Moldova. N., de Zwager, R. Sințov. IASCI, CIVIS, 2014. 124 p.
3. Reîntoarcerea lucrătorilor migranți și dezvoltarea socio-economică a Republicii Moldova. Vremiș, M. ș. al. OIM, 2014.
4. <http://odimm.md/ro/menu-types/vizibilitate/rapoarte-pare.html>
5. <http://statbank.statistica.md>